

PRVI DEO

Svetlost u nama - *ḍoti* sećanje - šrutī

Deva Nagari ili jezik božanskih bića, (drevni sanskrit) opisuje svetlo rečju *ḍoti*. Prema predanju, ovaj primordijalni jezik u sebi nosi jedinstvo zvuka i forme. Naravno, s obzirom da je u pitanju jezik božanskih bića, njegov potpuni sinhronicitet se manifestuje u najfinijem stanju ljudske svesti. Pojednostavljeno gledavši, to znači da kada su drevni mudraci izgovarali reč *ḍoti*, oni su tu svetlost i videli. Ipak, nije u pitanju fenomen vidljiv golim okom. Razumevanje *ḍoti* se bazira na razvijenosti unutrašnjeg vida i potpuno drugačije dimenzije postojanja. Koliko smo mi u stanju da spoznamo ovu nauku u njenoj pravoj dimenziji, posebno je pitanje, i o tome će biti reči kasnije. Namerno sam upotrebio reč nauka. Imajući u vidu duhovnu podlogu i apstraktnost, *ḍoti*š je ipak veoma egzaktna nauka, bez obzira na to što još uvek nije priznat u načnim krugovima na zapadu. Čitav sistem ima razvijenu teoriju, metodologiju, sredstva, ciljeve i egzaktnost, tj. sve ono što čini jednu oblast naukom. S obzirom da smo na samom početku, vratićemo se duhovnom aspektu koji leži u samoj osnovi ovog sistema.

Savremeni svet je trodimenzionalan. Poznata su nam tri nivoa svesti: budnost, sanjanje, i san bez snova. Svaki nivo svesti ima svoje zakonitosti i moramo priznati da je veoma stvaran (bar dok boravimo u njemu). Na primer, čovek u budnom stanju svesti nije u stanju da leti, dok je u toku sanjanja to česta pojava. Dok sanjamo, sve nam se čini stvarnim i imamo veoma intenzivne doživljaje i osećanja. Svako stanje svesti prati i odgovarajuće stanje fiziologije. Medicina je to proverila i potvrdila. Ipak postoji jedna velika tajna koja se odnosi na čoveka. To je ljudski um. Nismo u stanju da ga opipamo, izmerimo, i objektivnim putem ispitamo. Sve što znamo o njemu, saznajemo iz posledica, a ne iz uzroka. Nikada ne možemo izmeriti količinu misli, ispitati njihov sastav i kvalitet. Drevni mudraci Indije, prepoznali su posledicu i tražili uzrok. Hiljadama godina, neumorno su eksperimentisali u laboratoriji ljudskog uma i prepoznali njegove zakonitosti. Sklopljenih očiju, duboko u meditaciji tražili su izvor misli, prateći proces njihovog nastajanja. Posledica toga se ogledala u novim uvidima i spoznajama. Otkrili su i četvrto stanje svesti, koje su jednostavno nazvali turja (četvrto). Ono je prema njihovim svedočenjima, izvor sveg kreativnog i energetskog stanja uma. Njegova priroda je transcendentna (prekoračuje i najfiniji aspekt misli s obzirom da je njen izvor) ali i beskonačna. Oni su ga opisali drevnim jezikom, pokušavajući da dočaraju njegovu transcendentnu i sveobuhvatnu prirodu. Njihov način viđenja sveta ogledao se u potpunom jedinstvu mikro i makro kosmosa. Replika kosmičkog uma ogledala se u individualnom umu, kosmičkog tela u individualnom telu... Drevni rišiji su celokupan kosmos videli kao tok energije i vibracija. Pojavna manifestacija vidljiva golim okom je zapravo bila jedini parametar za uočavanje razlike između unutrašnjeg i spoljašnjeg toka energije.

Novija istraživanja iz kvantne fizike, ali i iz savremene medicine koja tvrdi da je gotovo 80% ljudskog mozga neiskorišteno, sve više idu u prilog tačnosti saznanja drevnih Indusa. Kada će se susresti istok i zapad pitanje je vremena. Živimo u dobu nauke koja traži verifikaciju i objašnjenje svakog fenomena, ukjučujući i samu duhovnost čoveka.

U toj tzv. četvrtoj dimenziji, iznedrio se *ḍoti*š, kao prirodna posledica njene stvarnosti. Mudraci su ga nazvali svetlom, jer se celokupno polje života naprosto osvetlilo. Međutim, poistovećivanje *ḍoti*ša sa astrologijom je velika nepravda. Astrologija je samo simbolični trodimenzionalni prikaz *ḍoti*ša, posledica uzroka spoznatog u potpuno razvijenoj svesti. Savremena tendencija da se eliminiše uticaj nebeskih tela na čoveka je prosto iluzorna. Itekako znamo da nas sunčevi zraci mogu ugrejati, i izazvati merljive pojave u fiziologiji. Pod uticajem meseca, dolazi do plime i oseke i velikih vodenih pomeranja na čitavoj zemljinoj površini. To su merljive i vidljive pojave. Postavlja se i logično pitanje: Šta je sa zračenjima i energijama koje ne vidimo golim okom? Uprkos tome, naučni krugovi često odbacuju astrologiju. Jedan od najvećih astrologa Indije je napomenuo da samo onaj ko dobro izuči astrologiju može dati merodavno mišljenje o njoj. Takođe, nauka je progresivna disciplina, u stalnom je pokretu. Onog trenutka kada se uspostavi zakonitost i objektivnom metodom potvrdi, nauka će je prihvatiti. Nadajmo se da će to biti uskoro, jer je *ḍoti*š uvek tu da pritekne u pomoć i u najtežim trenucima, kao i da osvetli pravac životnog puta i potpomogne njegovu svrsishodnost. Svetlo

u svima nama je prisutno. Duhovni razvoj je svačije legitimno pravo. Istina je da je potreban i određeni stepen intelektualnog razumevanja, upotreba pojedinih tehnika, i disciplina, a plodovi su vredni svakog uloženog truda i napora. Astrologija je simbolički trodimenzionalni prikaz Ćotiša, posledica njegovog postojanja.

Vede i njihov stvarni značaj

Smatra se da su Vede religiozni spisi drevnih Indusa, stari više hiljada godina. Savremena nauka se ograničila na literarnu, filološku i istorijsku vrednost vedskih spisa. Za Induse, to su najsvetiji spisi, simbol tradicije i duhovnosti svoga naroda. Osim vrednih filoloških, istorijskih i literarnih informacija, Vede su i prvi pisani spomenik ljudske kulture. Mada je njihova starost još uvek pod znakom pitanja, neka novija istraživanja iznela su zapanjujuće podatke. Naime, određene astronomske pojave opisane u vedskim spisima prema pretpostavkama astronoma, postojale su na nebu pre 90 000 godina. Naravno, Induse to ne iznenađuje s obzirom da je prema predanju vedsko znanje staro od nastanka sveta, i da ga je Brahma, stvaralac univerzuma predao rišijima (mudracima). Pre nego što su prvi put zapisane, Vede su prenošene unutar usmene tradicije, u porodicama pandita (učenth ljudi), koji su napamet učili stotine hiljada stihova, brižljivo vodeći računa o njihovom pravilnom izgovoru i metrici tj, ritmu. Prvi put su zapisane na devanagari ili drevnom sanskritu, jeziku koji je posebno naglašavao važnost zvuka i forme. Sama reč Veda, na sanskritu, zvučno i sadržajno se odnosi na znanje. Veoma je važno da shvatimo da se Vede ne odnose na znanje stečeno objektivnim putem metodama (učenjem). U pitanju je subjektivna kategorija znanja. Tačnije rečeno, bolji termin bi bilo saznanje ili spoznaja. Vede su spoznate u četvrtoj dimenziji, u posebnoj stvarnosti čiste svesti, potpune slobode kreativnog potencijala čoveka. Zapisana vedska literatura je zapravo trodimenzionalni prikaz, tj. skica spoznaje drevnih rišija. Pravo značenje je empirijskog karaktera. Znanje u knjigama ostaje u knjigama. Znanje je zapravo sadržano u svesti. To je osnovna poruka vedske literature. U ogromnom korpusu vedskih zapisa, Ćotiš je zauzeo veoma značajno mesto. Osim četiri glavne i četiri pomoćne Vede, Ćotišu jc pridodat status Vedanga ili uda vede. To doslovce vedanga i znači. U slobodnijem prevodu, rekli bismo da su vedange instrumenti spoznaje veda. To su metode pomoću kojih čovek stiće mogućnost da pronikne u četvrtu, transendentnu dimenziju čistog znanja. Od ukupno šest vedangi ili udova, Ćotiš se odnosi na vid ili oči. U pitanju su oči koje vide tu sveobuhvatnu stvarnost, krajnju dimenziju postojanja, i njenu materijalnu manifestaciju. Ćotiš je svetlost koja obasjava čitav tok prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. Simbolički prikaz ili replika Ćotiša u svetu u kojem živimo, objašnjena je pomoću astronornije, kretanja nebeskih tela i brojeva.

Istorijat Ćotiša

Nama, ljudima sa zapada, prilično je teško da shvatimo jednu kulturu koja je u svom korenu u potpunosti različita. Smatra se da se Ćotiš iznedrio iz drevne arijevske civilizacije koja je živela na daleko većim prostorima od savremene Indije. Pojedini zapisi idu tome u prilog. Zapravo, egzaktna starost ovog sistema je u stvari nepoznata. Prema istoričarima sa zapada, Vede su stare maksimalno 3000 godina. Tilak i istoričari sa istoka tvrde suprotno, potkrepljujući svoja zapažanja podacima iz vedskih spisa. U vedskim spisima se pominje pomeranje zvezde Vega, što upućuje na astronomski fenomen koji se desio 4000 godina pre Hrista. Bilo kako bilo, čak i da je zapad u pravu, u pitanju je datum zapisivanja vedskih spisa. Prema mnogim poznavacima vedske kulture, upravo u trenutku nastanka zapisa, počeo je pad drevne civilizacije i gubitak njenih izvornih vrednosti. O starosti usmene tradicije koja je prenosila Vede s kolena na koleno pre njihovog zapisivanja, možemo samo da špekulišemo. Ono što je sigurno je da su drevni Indusi veoma dobro poznavali astrologiju susednih naroda u Persiji, siaroj Grčkoj itd. Ono što je pogodovalo intenzivnoj astrološkoj komunikaciji među drevnim narodima, bila je podudarnost tropskog i fiksnog zodiacja koja se dešava jednom u 26000 godina. Ipak, veoma je važno skrenuti pažnju na razvoj određenih talasa ili tokova u toku nekoliko hiljada godina postojanja pisanog, ili bolje rečeno zapisanog Ćotiša. Prvi talas došao je od Mahariši Parašare, koji je ni manje ni više bio otac Veda Vjase, mudraca koji je prvi zapisao, tj. podelio jednu Vedu na četiri dela. Smatra se da je on prilagodio Ćotiš potrebama ljudi koji će živeti u ovom dobu. U dobu Parašare, Ćotiš je naprosto cvetao. Mnogi mudraci su sledili njegovo znanje i davali svoje komentare o Ćotišu. Obala reke Sarasvati, koja je presušila (ispitavanja zemljišta potvrdila su

postojanje reke Sarasvati pre više hiljada godina) bila je sedište duhovnog znanja i učenja. Nakon toga, dugi niz godina đotiš se prenosio u tajnosti u porodicama pandita (učenih ljudi u Vedama), koji su po ugledu na svoje pretke napamet učili stotine hiljada stihova drevnog sanskrita, pažljivo vodeći računa o pravilnom izgovoru i metrici. Novi talas obnove znanja došao je nakon 10. veka nove ere. Pojavili su se klasični zapisi i komentari o Đotišu, gde su se svi autori po pravilu pozivali na drevnog Parašaru, mudraca Gargu i ostale. Naime, većina autora zapisa iz ovog perioda, navodilo je da pripada lozi Parašare, i da su njegovi direktni preci.

Nešto kasnije, došlo je do jedne interesantne pojave na prostorima Indije. Javlja se jedan gotovo nov sistem Đotiša, verovatno pod snažnim uticajem astrologije bliskog istoka i zapada. Osnovna odlika ovog tzv. tađak sistema jeste odstupanje od standardnog posmatranja odnosa između planeta, i upadljiva sličnost postojećem fenomenu u zapadnoj astrologiji. Jedna od najznačajnijih novina tadašeg Đotiša je upotreba godišnjeg horoskopa, čija izrada koristi tehniku sličnu solarnom povratku u zapadnoj astrologiji. Zbog toga, ovaj sistem na neki način ostaje po strani, nepriznat od tradicionalnih astrologa, i tek u novije vreme, ljudi sa zapada koji se interesuju za Đotiš, obnavljaju važnost tađak sistema.

Međutim, pojedini ortodoksni đotišiji (astrolozi) smatraju da je tađak deo izvornog vedskog sistema, obelodanjen kasnije od ostalih tradicionalnih metoda. Bilo kako bilo, dugo godina, Đotiš i dalje ostaje privilegija manjine, u strogo definisanoj kasti porodice astrologa (pandita), i to isključivo u „muškim“ rukama, s obzirom da su muška deca nastavljala tradiciju. Šezdesetih godina 20. veka, dolazi do značajnijeg prodora Đotiša na zapad. Pojedini autori, prvenstveno poznavajući zapadnog sistema astrologije, pokušavaju da približe Đotiš ljudima sa zapada, uvevši savremeniju terminologiju i koncept koji bi zadovoljio kriterijume zapadnog čoveka. Odeven u novo ruho, sistem Đotiša nailazi na veliko interesovanje, pa i poznati astrolozi u Indiji prihvataju ovaj novi talas i nastoje da daju svoj doprinos. Takvo je i trenutno stanje.

Čuvari svetla i tradicija

Zašto se uopšte pominje termin čuvari svetla? Jedan od osnovnih preduslova održavanja i prenošenja znanja je aspekt svesti. Intelektualna spoznaja je samo posledica. Intelektualni aspekt Đotiša ima za cilj da upali iskru svetlosti unutar svesti, unoseći simbolički prikaz uzročno posledičnih odnosa u univerzumu. Čuvar svetla ili đotiši (pojednostavljeni prevod bi bio astrolog) treba da prenosi baktvu znanja, rođenu na izvoru svoje sopstvene svesti. On je čuvar nebrojeno stare tradicije i oličenje njene celovitosti i trajanja. Zbog toga je Varaha Mihira ustoličio kodeks đotišija. Tradicija ili parampara je jedna od najsvetijih reči u Indiji. Iz nje je sve rođeno. Ona počinje od Narajane, nerođenog Gospoda, koji je predao znanje svom sinu Brahma, tvorcu univerzuma... Brahma iz lotosa rođen, predao je znanje mudracu Vašišti, koji ga je dalje preneo mudracu Parašari. Od njega počinje i tzv. novija epoha Đotiša.

Mudraci Parašara i Satjačarja

Mahariši Parašara

Vreme njegovog rođenja kao i mnoge pojedinosti o njegovom životu i dalje su velika tajna. Smatra se da je on bio otac Veda Vjase koji je zapisao i podelio jednu izvornu Vedu na četiri dela. Osim što se pojedinosti iz njegovog života mogu pročitati u velikom delu vedske literature, on je ostavio za sobom kapitalno delo o Đotišu, *Brihat Parashara Hora shastra*, što bi značilo *Parašarina rasprava o hori* (sistem đotiša koji se bazira na znanju o prošlosti, sadašnjosti i budućnosti svakog entiteta). Celo delo je dato u vidu šloka (stihova) koji opisuju razgovor između Parašare i njegovog učenika Maitreje. Parašara je izneo esenciju hora Đotiša, i na nama nosiocima svetla (đotišijima) ostaje da damo svoj doprinos u dekodiranju ovog drevnog teksta. To je i prava reč - dekodiranje.

Celokupna suština *hora šastre* data je u formulama ili *sutrama* bez dodatnih objašnjenja i pojednostavljivanja. Ipak, mudrac Parašara je obradio sva značajna područja iz oblasti hore. Mnogi drugi mudraci, inspirisani ovim delom, davali su komentare i dopune Parašarine hore. Stoga i danas

postoji nekoliko prevoda ovog drevnog teksta, kao i pojedine nesuglasice u vezi sa određenim pravilima Parašarinog sistema.

Satjačarja

Njegovo kapitalno delo *Satja Ātakam* je jedno od najznačajnijih u prvom talasu zapisanog Ātiša. Satjačarja je otac tzv. Nadi Ātiša koji se smatra najvećom tajnom vedske astrologije. Tone brižljivo čuvanog palminog lišća, sa sanskritskim zapisima pripadaju nadi Ātišu. On je prvi pomenuo tzv. nadi amšu ili najfiniju podelu u kojoj se ascendent menja svakih dvadesetak sekundi, i iz koje sa sigurnošću može pročitati celokupna prošlost i budućnost svih živih bića. Ovo kapitalno delo krije mnoge tajne drevne astrološke nauke i svakako je uz Parašarinu *Brihat Horu* spis koji treba pažljivo izučavati i dekodirati.

Filozofski aspekt Ātiša

Ātiš se iznedrio iz jedne drevne kulture nama prilično nepoznate, ali ipak veoma uznapredovale u mnogim saznanjima o čoveku i kosmosu. Ostaje nam samo da spekuliramo na koji način su drevni mudraci opisali egzaktno astronomsko stanje bez upotrebe teleskopa, ili drugih elektronskih aparata. Medicinski aspekt u vedskoj literaturi je u potpunosti opisao fiziologiju i psihologiju čoveka, bez razvijene hirurgije i savremenih uređaja. Dobro je pristupiti ovome otvorenog uma, bez predrasuda i neophodnog verovanja, s obzirom da ćemo dodirnuti nezaobilazne aspekte vedske kulture i filozofije. Pre svega, potrebno je da shvatimo osnovnu postavku vedske astrologije, a to je jedinstvenost svakog entiteta unutar univerzuma. Ne postoje dva u potpunosti identična života. Svako rođenje je neponovljivo jedinstveno. Pretpostavimo da se u određenoj natalnoj karti planeta Jupiter nađe u znaku Ovna. On boravi u jednom znaku dvanaest godina. To znači da će se u svim natalnim kartama ljudi rođenim u tom ciklusu, Jupiter nalaziti u istom znaku. Ipak, postoji dvanaest različitih astroloških kuća (stanja) u kojima se Jupiter u Ovnu može naći. To već sužava mogućnost identičnog efekta. Zatim, postoji 9 različitih uticaja ostalih planeta, različita stanja jupitera, šesnaest mogućih pozicija u ostalim natalnim kartama itd. Na kraju, kada uzmemo u obzir sve ove uticaje, suzili smo mogućnost ponavljanja na teoretsku nulu. To znači da će samo jedna osoba imati jedinstven planetarni obrazac, čak i ukoliko ona ima brata ili sestru bliznakinju. Ova neponovljiva jedinstvenost je zapravo i polazna tačka svih realnih mogućnosti koje sistem Ātiša pruža. Zbog toga je veoma važno shvatiti koliko je pogrešna i neispravna generalizacija ljudi u odnosu na solarne znake u zapadnoj astrologiji, tipa Jarac ili Bik, a da ne govorimo o mesečnim i nedeljnim prognozama koje nalazimo u časopisima (koje mogu da budu istinite u određenim slučajevima isključivo na osnovu principa verovatnoće a ne astrološkog znanja). Svaki vid uopštavanja u Ātišu nije dobrodošao, i stoga je veoma važno na to skrenuti pažnju na samom početku. Svi zaključci i tumačenja u ovom sistemu se baziraju na pažljivom posmatranju pojedinačne natalne karte.

Transformacija svesti i energije

Transformacija je prelaz jednog stanja u drugo. Fizika je utvrdila da je energija neuništiva, tj. da se ona transformiše iz jednog stanja u drugo. Mi smo taj koncept usvojili, ali ga nismo u potpunosti primenili na svoje telo i um. Neosporno je da se unutar svih nas nalazi izvor energije, pomoću kojeg smo u stanju da mislimo i delujemo. Međutim, problem se ogleda u tome što nauka nije u stanju da konkretnim parametrima izmeri datu energiju. Ona se ogleda u posledicama, našim delima i razmišljanjima. Postavlja se jedno logično pitanje, šta se dešava sa ljudskom energijom u trenutku smrti? Ukoliko je ona neuništiva, kao i svaki drugi oblik energije, kakva je onda njena transformacija? Da li je ljudski faktor urođenog straha od smrti uticao da se ovom pitanju ne posveti dovoljno pažnje? Drevni mudraci Indije intenzivno su se bavili ovim pitanjem. Oni su u svoju filozofiju utkali termin "reinkarnacije" ili seljenja duše iz života u život. Ovaj termin je na žalost prilično zloupotrebljen u savremenim okolnostima. Često ćete čuti ljude da pričaju o tome kako su u prethodnim životima bili istorijski poznate osobe, i da će možda u sledećem životu biti biljka ili cvet!? Ovakve banalizacije su jedan od glavnih razloga zbog kojeg se svaka iole obrazovana osoba naprosto nasmeje kad nešto tako čuje. Ipak, kada se dublje pronikne u sistem razmišljanja i logiku vedske kulture ova teorija nudi možda i najlogičnija i najracionalnija objašnjenja ljudske egzistencije. Moje je lično mišljenje da

zvanični stav crkve i mnogih intelektualaca osporava ovu teoriju zbog mogućih banalizacija ove vrste, i jedne sveopšte ležernosti do koje bi došlo u ljudskom ponašanju u slučaju zvaničnog priznanja postojanja reinkarnacije. Naime, većina ljudi teško prihvata odgovornost za svoje postupke. Obično tražimo krivicu u drugima ili u spletu okolnosti. Probajte da zamislite u kakve okove neznanja bi upali kada bi teorija reinkarnacije bila zvanično priznata. Česta razmišljanja bi najčešće bila siedeća: "U ovom životu ću se nauživati, a ako treba da platim svoje greške, nije važno, to će se ionako desiti u sledećem životu..." Postavite sebi pitanje da li bi postojalo strahopoštovanje prema Bogu, ili bar trenutak straha ili odgovornosti za loše počinjena dela. U ovom trenutku i na ovom stepenu trenutnog razmišljanja, savremeni čovek bi u potpunosti izmanipulisao ovo saznanje, te je možda i najbolje za ljudski rod, što ova teorija nije opšte prihvaćena. Međutim, s obzirom da je Đotić sastavni deo vedske kulture i civilizacije, potrebno je da otvorenog duha pristupite razmatranju ove teorije, ukoliko želite da se ozbiljnije bavite ovim sistemom. Teorija ponovnog rađanja nakon smrti biće jasnija kada shvatimo sledeći koncept karme. Kolika je povezanost reinkarnacije ili savremenije formulisanog koncepta transformacije energije i svesti, vidimo u samom značenju osme astrološke kuće koja se odnosi na smrt ili transformacije. Možemo da zaključimo da drevni Indusi nisu označili osmu kuću kao poslednju kuću, ili kuću koja predstavlja kraj života. Ona u sebi nosi ideju transformacije ili smrti, ideju prelaska iz jednog stanja života u drugo.

Šta je to karma?

...kako seješ tako ćeš i žnjati

Vrlo je verovaino da ste se već do sada susreli sa terminom karma. Možda ste već čuli nekoga da kaže: „Takva mi je karma...“ Ipak, i ovakva interpretacija je u potpunosti neispravna i površna. Karma jednostavno znači akcija. Ona u sebi ne nosi kvalitativnu kategoriju dobroga ili lošega. Dobra karma se odnosi na dobru akciju, a loša karma na lošu. Zakon i princip karme je odavno poznat i ljudima sa zapada, a i fizika je objasnila njegov osnovni postulat. Jedan od osnovnih postulata u fizici glasi: "Svaka akcija uslovljava reakciju". Koliko god ovo zvučalo čudno, u pitanju je i osnovni postulat teorije karme. Prema tome, možemo logički zaključiti da je teorija karme u svojoj osnovi prihvaćena od strane nauke, ali pod drugačijim terminom. Na ovaj postulat iz fizike nadovezuje se i teorija transformacije energije (reinkarnacija) koju nauka još nije prihvatila. Veliki filozofi, pisci i naučnici su se često posredno bavili pojmom karme. Junaci poznatih književnih dela su kod čitalaca ostavljali ili pozitivan ili negativan utisak, u zavisnosti od prikaza svojih karaktera. Čitav jedan trend u lepoj književnosti je veličao ljudske vrline i posledicu plemenitih i pozitivnih dela. Na ovaj način, veliki pisci davali su svoj doprinos u apelu na negovanje pozitivnosti i ljudske vrline. To je ujedno i najznačajniji apel teorije karme. Pozitivno mišljenje i delovanje stvara pozitivno okruženje. Svi smo svesni da prisustvo negativne osobe u nama stvara nemir i loše emocije. Nasuprot tome, raspoloženi i vedri ljudi sa sobom nose vedrost i pozitivnost, i prenose je u okruženje. Ipak, bez obzira na svoju jednostavnost, ovakvo shvatanje bi u potpunosti bilo primenjivo ukoliko ne bi postojala teorija transformacije ili reinkarnacija. Mogli bismo i suviše lako da zaključimo da se vedrim ljudima s pozitivnim mislima dešavaju samo lepe stvari. Pozitivno mišljenje se ne ogleda u nasilnom gajenju pozitivnih misli. Proces mora biti u potpunosti prirodan. Ukoliko se naprežemo da mislimo pozitivno, imaćemo samo glavobolju i stres. To nas ni na koji način neće osloboditi posledica negativnih akcija tih dela. Veoma je važno da shvatimo sledeće: Zakon akcije i reakcije deluje automatski bez obzira na naše naprezanje da mislimo pozitivno. Ukoliko emitujemo i jednu negativnu misao u okruženje, stvoriće se negativna vibracija, koja će se pre ili kasnije nama vratiti kao bumerang (primer klatna u fizici). Prema tome, naš zadatak jeste da prirodno i spontano mislimo pozitivno. U našoj tradiciji, veoma efikasan metod za pročišćenje uma od negativnih misli jeste molitva. U vedskoj tradiciji je u pitanju tehnika meditacije. Postoji veliki broj metoda meditacije. Jedna od takvih je tehnika transcendentalne meditacije. Ipak, odluka koju ćete tehniku ili molitvu primeniti, leži isključivo u vašim rukama.

Postavlja se pitanje zašto je potrebna tehnika? Tehnika bi se mogla podvesti pod termin koncentrisano ljudsko umeće. Na primer, možete gurati stenu satima i satima, a da je ne pomerite ni milimetar. Međutim, ukoliko uzmete polugu i zaglavite je, stena će se veoma lako i brzo pomeriti. To je prednost koju pruža tehnika. Bez obzira na sve, ono što nas interesuje je pojam karme. Postavlja se sledeće pitanje. Ukoliko je određena osoba uglavnom pozitivna i dobra, zašto joj se u životu mogu dešavati loše stvari. Često smo i sami svedoci da ljudi koji čine loša dela, naizgled imaju lepa i

pozitivna dešavanja u životu i obrnuto. Da bi ovo objasnili, osim koncepta karme, moramo prizvati u pomoć i teoriju transformacije tj. reinkarnacije. Naime, postoji nekoliko različitih pojmova karme.

1. SANČITA KARMA - posledice dela koje nosimo iz svih prethodnih života, bilo pozitivne ili negativne.
2. PRARABDHA KARMA - posledice dobrih ili loših dela koje ćemo doživeti u ovom životu (tzv. sudbina).
3. KRIJAMANA KARMA - posledice dela koje činimo sada. Znači to su posledice svih aktivnosti u ovom životu.
4. AGAMA KARMA - posledice dela koje ćemo doživeti u budućnosti, kao i u budućim životima.

Prilično je teško odrediti, ali i u potpunosti intelektualno razumeti sve detalje u vezi sa ove četiri podtipa karme. Kao što to često navode ljudi učeni u vedskim spisima, zakonitosti karme su neuhvatljive ljudskom umu. Ipak, veoma je očigledno da čovek ima mogućnost kontrole nad krijamana i agama karmom. Ćotiš operiše na svim novijama karme, ali je posebno funkcionalan u odnosu na prarabdha karmu. Krijamana karma je zapravo od najvećeg značaja, s obzirom da u odnosu na ovaj aspekt karme svaki čovek poseduje slobodnu volju u kreiranju agama karme. Prarabdha karma, ili prosto rečeno sudbina u sadašnjem ljudskom životu, deli se na dva aspekta:

1. *dridha karma* - čvrsta ili nepromenjiva karma
2. *adridha karma* - fleksibilna ili promenljiva karma

Posledice dridha karme su često sudbinskog karaktera, odnosno teško su promenjive, i dešavaju se bez obzira na aktivnosti i dela osobe u ovom životu. Na primer, trenutak smrti je često posledica dridha karme, ili tip bračnog partnera i imanje dece, često spadaju u dridha ili nepromenjivu karmu. Posledice adridha karme su često fleksibilnog karaktera, i u takvim slučajevima aktivnosti osobe mogu da utiču na budućnost. Retko kada u životu doživljavamo isključivo dridha, ili pak adridha karmu. Najčešći slučaj je kombinacija ova dva tipa karme. To znači da u određenim područjima u životu imamo kontrolu, a u nekim drugim područjima je stepen sudbinske predodređenosti preovlađujući. Što se tiče interpretacije i tumačenja, potrebno je odrediti tip karme koji dominira u individualnoj natalnoj karti. Natalna karta ili horoskop (uobičajeni naziv na zapadu) se u terminologiji Ćotiša naziva *ĉanma kundali*. U nastavku će se ovaj termin koristiti isključivo u skraćenom obliku tj. *kundali*. Sledi ilustrativni prikaz delovanja dridha i adridha karme.

Na primer, posmatramo aspekt zdravlja iz različitih uglova. Ukoliko se pojavi tri ili više indikacija da će osoba biti bolesna u određenom životnom periodu, tada se može reći da je u pitanju dridha ili veoma nepromenjiva karma u odnosu na to područje. To praktično znači da će se bolest ispoljiti bez obzira na preventivu. Ukoliko pri procesu analiziranja primetimo nekoliko pozitivnih uticaja, tada je situacija promenljiva i postoji i aspekt adridha ili fleksibilne karme. To bi značilo da se bolest preventivom može ublažiti, ako ne i u potpunosti sprečiti. Prema tome, vidimo da postoji veliki broj raznolikosti i nijansi. To i jeste stvarno stanje. Ne postoje dve različite sudbine niti dve identične karme... Određeni ljudi će imati više slobode da upravljaju svojim životom, a drugi će biti vođeni nepromenjivom i krutom rukom sudbine. Ali jedna uslovljenost i predodređenost postoji u oba slučaja, a to je da se u kundaliju osobe vidi koji tip karme sa sobom nosi. Ta uslovljenost spada u aspekt Sančita ili celokupne karme...

Sloboda ili predodređenost

Pitanje slobode delovanja ili neumitne ruke sudbine, zaokuplja naučnike, i mnoge druge hiljadama godina. S obzirom da sloboda delovanja zadire u sam smisao izučavanja Ćotiša, neophodno je detaljnije pozabaviti se ovom temom. Pitanje slobode ili predodređenosti se usko vezuje za razumevanje prethodnog koncepta karme. Rasvetljavanje ovog fenomena u potpunosti proizilazi iz teorije i koncepcije vedskih spisa, što u velikoj meri olakšava poimanje ovih teme. Shodno tome, pitanje slobode ili predodređenosti formulisaću sledećim tezama, i njima se ponaosob pozabaviti:

- Da li je sve u životu predodređeno?
- Koliki stepen slobode čovek uživa?

- Da li smo u stanju da utičemo na tok budućnosti?
- Značaj sadašnjosti

Teza 1: životna predodređenost

U pitanju je odnos sančita i prarabdha karme. Sančita se odnosi na celokupnu karmu jedne individue, a prarabdha na onaj aspekt sančita karme koji će se doživeti u ovom životu. Akcije koje su izvedene u prošlosti usloviće određenu reakciju. S obzirom na neuništivost energije, posledice datih akcija neće ni na koji način moći da se izbegnu. Znači, akcija iz prošlosti je usloвила reakciju u sadašnjosti.

Upravo na ovoj premisi, mogućće je i matematičkim putem izračunati prošlost, sadašnjost i budućnost osobe (matematika je simbolički prikaz stvarnosti spoznate u najfinijem stanju svesti). Obrasci delovanja karme gotovo su nedokučivi ljudskom umu, i zapravo studija Đotiša i predstavlja jedan od načina za njihovo dekodiranje. Možemo u globalu reći da je okvirni ljudski vek veoma predodređena stvar. To znači da manje ili više u trenutku rođenja čovek "udahne" određeni broj godina koji će proživeti. Ovaj termin "okvirni" naravno ostavlja i mogućnost da se životni vek zdravim življenjem može nešto i produžiti a nezdravim skratiti. Ipak, bez obzira na kvalitet življenja, bazični okvir godina koje ćemo doživeti, ostaje nepromenjen. To je sudbinska predodređenost ili uslovljenost. Slično tome, u životnu predodređenost spada i porodica u kojoj se rađamo, tip ličnosti roditelja, dece, bračnog partnera, kao i njihovi individualni životi. Sve su to uglavnom stvari koje se ne mogu menjati i koje moramo prihvatiti kao deo sudbinske neminovnosti. To je zapravo interakcija sančita i prarabdha karme.

Teza 2: stepen slobode

Bez obzira na to što teorija karme u sebi nosi užasavajući prizvuk nepromenljivosti, nasuprot čestom shvatanju, čovekova sloboda je ogromna, gotovo stoprocentna. Međutim, ljudski život često potvrdi koncept nepromenljivosti i sudbinskog spleta okolnosti. Postavlja se pitanje zašto je to tako. Osnovni uzrok leži u neadekvatnom, odnosno potpuno suprotnom poimanju lične slobode. Naime, ljudi generalno usvajaju koncept lične slobode na potpuno pogrešnim osnovama. Tome idu u prilog i savremena demokratska društva koja od malih nogu ljudima proturaju ideju da su u potpunosti slobodni. Ta takozvana iluzija vodi ljude kroz život, i shodno tome svi međuljudski odnosi, kao i stečena iskustva se zasnivaju na tom principu. Posledica toga se ogleda u ljudskom osećaju superiornosti, kao i tendenciji ka prilagođavanju sveta oko sebe svojim ličnim potrebama. Na žalost, ljudska sloboda upravo leži u suprotnom poimanju. Menjanje sveta oko sebe je posledica unutrašnje spoznaje i prilagođavanja svojih ličnih potreba potrebama svoje okoline, posredne i neposredne. To ne znači da treba da se prilagođavamo svetu oko sebe, bez obzira na njegov kvalitet. Kao potpuno svesna bića, možemo i trebamo da menjamo svet oko sebe, ali isključivo kroz ličnu promenu i usavršavanje. U ovome leži koncept potpune ljudske slobode. Mi smo gospodari svog života, svoje svesti i svojih odluka, ali nemamo pravo da menjamo svest i ponašanje drugih ljudi, posebno zbog toga što naš um nije u potpunosti kompetentan da proceni šta je dobro za neku osobu a šta nije. Da bi čitava šuma bila zelena, potrebno je ozeleneti svako drvo ponaosob. Znači ukoliko pojedinac promeni i usavrši sebe i svoj život, to će uticati na kolektivnu svest društva, kao što će i svako ozelenelo drvo promeniti izgled kvalitet čitave šume. Poslužimo se pojedinim analogijama koje će objasniti odnos između životne predodređenosti i ljudske slobode. Pretpostavimo da se osoba nađe u potpuno negativnom i agresivnom okruženju, kao i da je u braku sa osobom koja je preterano sklona ljutnji. To je verovatno posledica nekih dela iz prošlosti i deo životne predodređenosti. Pogrešan ili iluzorni oblik lične slobode će se ogledati u agresivnom reagovanju osobe na dato okruženje, ili na agrestju partnera. To je gotovo nemoguće, i posledica toga je patnja, trpljenje ili razilazak. Drugi vid pravilne upotrebe lične slobode, ogleda se u prilagođavanju svoje svesti datom okruženju, i razvijanju lične tolerancije pomoću koje će se dati vid agresije ublažiti. Na taj način će se i sama osoba razviti, i iskoristiti to preimućstvo u ostalim sličnim situacijama. Prema tome, na agresiju od strane partnera možemo odgovoriti agresijom, i pogoršati odnos, ili pak tolerancijom i blagošću, što će u krajnjoj liniji ublažiti i neutralisati nastavak date agresije. Ovakvim vidom prilagođavanja, čovek biva u stanju da podigne stepen lične svesti, i da iskoristi data preimućstva u sličnim situacijama. To je vid lične slobode. Znači, mi nismo u stanju da menjamo ljude oko sebe. Ono što možemo da promenimo je naš lični doživljaj, i shodno tome i odnose sa drugim ljudima, što svakako donosi

konkretne rezultate. Svaki čovek će dobiti određeni tip roditelja, dece i sl. Koliko će on biti u stanju da izgradi odnos sa ljudima u svom okruženju u velikoj meri zavisi i od sposobnosti lične promene, sposobnosti prilagođavanja, kao i razvijanja sopstvene svesti. Svi pomenuti faktori će direktno uticati na kvalitet života. Možemo da zaključimo da je u mnogim oblastima života, čovek tvorac svoje sopstvene sreće. Celokupni tok evolucije zasnovan je na stalnom razvoju i usavršavanju. Svaka osoba zbog toga dobije životne okolnosti koje su najstimulativnije za lični razvoj. Pravilna upotreba koncepta lične slobode usloviće maksimalni razvoj i poboljšanje kvaliteta života u okvirima sudbinske predodređenosti i prarabdha karme.

Teza 3: menjanje budućnosti

Ova teza se u potpunosti nadovezuje na prethodnu tezu. Postavlja se pitanje šta je to budućnost. U odnosu na teoriju karme, budućnost čine reakcije na akcije iz sadašnjosti. Ipak, s obzirom da je sadašnjost uslovljena prošlošću, a budućnost sadašnjošću, prilično je teško intelektualno spoznati šta je u tom procesu slobodna volja, a šta predodređenost. Imajući u vidu prethodno, akcije u sadašnjosti kreiraju reakciju u budućnosti. Stoga prosto rečeno, čovekova sloboda u svakom trenutku kreira budućnost. Ipak s obzirom na prarabdha karmu koja govori o predodređenosti mnogih stvari od samog trenutka rođenja, u svakom trenutku postoji i 100% slobode i 100% uslovljenosti. Kako je to moguće? Na primer, osoba se nađe u prilici da ukrade veliku svotu novca. Ona to može učiniti ali i ne. Pretpostavimo da se usled nekih akcija iz prošlosti i uticaja prarabdha karme osoba našla u datim okolnostima i da postoji snažan poriv za uzimanjem novca. Međutim, to je lična odluka koja će zavistiti od pravilne upotrebe koncepta lične slobode. Uvek će postojati mogućnost da se dati gest izbegne i ne stvori reakcija u budućnosti. Lična odluka je uvek pravo izbora i mogućnost slobode. Shodno tome, osoba uvek može izabrati dobro rešenje i pravilnu odluku, bez obzira na splet okolnosti koji može biti predodređen. Ta odluka će imati posledicu u budućnosti i u tome leži sloboda izbora i promene budućnosti. Sadašnji trenutak je uvek značajan, jer upravo u sadašnjosti čovek uvek doživljava reakciju iz prošlosti i donosi odluku i deluje, što stvara adekvatnu reakciju u budućnosti. Prema tome sadašnjost je najvažnija. Nemojte živeti u sećanjima iz prošlosti i planovima u budućnosti. Živite SADA, u ovom trenutku, jer on određuje svaki budući trenutak, ono što se već sutra može manifestovati. Ovo je i osnovna ideja četvrte teze i zato se njome ovde nećemo posebno baviti.

Ciljevi i sredstva

Sada će biti reči o sredstvima kojima Đotiši raspolaže. Tradicionalni Đotiši raspolaže natalnom kartom osobe (đanma kundali) koja se još naziva i raši kundali, što doslovce znači krug znakova. Osim toga, on ima na raspolaganju preko 20 specijalnih kundalija koji se bave posebnim životnim sektorima, sistem perioda koji služe za predviđanje događaja, kao i razne astronomske podatke o položaju planeta, fiksnih zvezda, znakova i sl. Isključivo ćemo se koristiti sanskritskim terminima, te je neophodno naučiti iste. Naravno, uvek će prethodno biti objašnjeni ekvivalentni termini na našem jeziku (pogledati rečnik termina). Pravilo i dužnost svakog Đotišija je da pravilno izračuna sve kundalije (danas postoje veoma pouzdani računarski programi za Đotiš), da obavli korekciju vremena rođenja, što je osnovni preduslov za preciznost predviđanja, kao i da preporuči adekvatne savete, da upozori na neke loše događaje, da istakne pozitivne stavke i događaje, i da preporuči tradicionalne preventivne mere o kojima će biti reči. Svaki od ovih zahteva mora biti ispoštovan i to u skladu sa temeljnim poznavanjem tipova karme (dridha ili adridha). U skladu sa tipom karme, Đotiši će i savetovati određene preventivne mere. Zapravo, drevni Đotiš tekstovi ustanovili su normativni kodeks. Cilj studija Đotiša je zapravo veoma jednostavan i može se podeliti na dve osnovne stavke:

1. Lično usavršavanje, razvoj svesti i razumevanje funkcionisanja prirodnih zakona (koncepta karme), što rezultira poboljšanjem kvaliteta življenja i razvoju ličnosti.
2. Na višem stepenu studija, osoba je u stanju da u potpunosti obavli savetovanje sa drugim ljudima, kao i da pomogne drugima u prevazilaženju problema i podizanju kvaliteta življenja. Ovo je ujedno i najplemenitiji i najviši cilj.

Predviđanje budućnosti samo po sebi jeste čisto intelektualno žongliranje, koje može jedino da zadovolji ljudsku radoznalost i sujetu. To nikako nije cilj Đotiša i treba ga se pažljivo čuvati. Slično tome, Đotiš nije nikakva vidovitost, niti predviđanje zasnovano na unutrašnjim glasovima ili vizijama. Takođe, nije u pitanju rasonoda koja će poslužiti popularizaciji određene štampe, kao što je to slučaj sa nedeljnim ili mesečnim horoskopskim prognozama u raznim novinama, što svakako devalvira i značaj zapadne astrologije. Đotiš je ozbiljna nauka koja se bavi ljudskom sudbinom, i samim smislom života, kao i svim njegovim praktičnim aspektima. U pitanju je matematički prikaz i koncept funkcionisanja prirodnih zakona.

Tradicionalne preventivne mere - Jagje i upaje

Nakon analize đanma kundalija osobe, jedno od najznačajnijih pitanja odnosi se na metode preventivnog delovanja odnosno ublažavanja negativnih efekata u životu kao i u budućnosti. Osim toga postavlja se i logično pitanje zašto se pozitivni efekti ne bi pojačali, i na taj način će se i negativnost smanjiti. "Upali svetlo, i mrak će nestati". Na žalost, zapadna astrologija ne poseduje razvijene metode preventive. Bez ovih metoda i mogućnosti usavršavanja individualnog života, postojanje đotiša bilo bi besmisleno. To bi vam bilo slično kao kad odete kod lekara, a on vam ustanovi dijagnozu ali ne prepíše lek. U najautoritativnijem spisu o Jogi, Mahariši Patanjali kaže da treba sprečiti opasnost pre nego što se ona manifestuje. U ovoj sutri (stihu), najbolje je i sadržana ideja tradicionalnih preventivnih mera. Sanskrtiski naziv za tradicionalne preventivne mere je Jagja. Postoji veliki broj različitih mišljenja o ovom terminu. Ipak, jagja doslovce znači žrtva. Simbolički posmatrano, u pitanju je žrtva koju moramo sprovesti, da bi neutralisali neke negativne aspekte u životu. Na primer, post četvrtkom (dan kojim upravlja Jupiter) može da ublaži sve negativne i unapredi sve pozitivne aspekte života kojima Jupiter upravlja. To su na primer deca. Ukoliko se osvrnemo na uzročnopsledični aspekt delovanja karme, biće nam jasniji princip delovanja jagje. Takođe, s obzirom na tipove karme (nepromenjiva ili promenjiva), razumljivo je da će preventivne mere svakako biti delotvorne u odnosu na prilagodljivi tip karme, koju će Đotiši prepoznati u kundaliju osobe. U kasnijim lekcijama, objasniću metode za prepoznavanje tipa karme u kundaliju (natalnoj karti) svake osobe. Znači, zadatak Đotiša je da dekodira tip karme iz svakog kundalija i da preporuči adekvatnu aktivnost (jagju ili upaju) koja će pozitivno uticati na život date osobe.

Princip delovanja jagji i upaji

Sve zakonitosti karme su neuhvatijive ljudskom umu. Ipak princip akcije i reakcije rezultira u određenim iskustvima koje ćemo doživeti u ovom životu (prarabdha karma). S obzirom da je energija neuništiva, to nikako ne znači da će jagje i upaje poništiti neku lošu akciju iz prošlosti. Jednostavno one će je ublažiti ili preusmeriti u nekom drugom pravcu. Sam mehanizam delovanja jagji i upaja, izgleda da je suviše apstraktan i nerazumljiv. Ipak, naša čula su svakako nesavršena i ljudski um nije u stanju da spozna sve zakonitosti delovanja prirodnih zakona. Siguran dokaz leži u tome što mi čulno doživljavamo zemlju kao ravan, i ne percipiramo njeno kretanje oko Sunca i svoje ose. Naš sluh nije u stanju da čuje zvuke na većoj udaljenosti od nekoliko kilometara. Usled nesavršenosti čula, sva naša iskustva su nesavršena. Kada pogledamo mesec, ili zemlju ne vidimo njihovo kretanje. Zapravo sve doživljavamo statično. Zbog toga je i potpuna spoznaja Đotiša i celokupnog vedskog znanja gotovo nemoguća na intelektualnom nivou. Đotiš je spoznat u jednoj posebnoj, četvrtoj dimenziji. Drevni mudraci su poznavali njene zakonitosti. Ostavili su nam određene metode i tehnike, pomoću kojih su bez sumnje znali da preusmere mehanizme karme, kao i da utiču na uzrok i posledicu. Zbog toga, verovali mi u to ili ne, jagje i upaje su u praksi veoma delotvorne. Post petkom (koji direktno utiče na brak osobe, s obzirom da petkom upravlja Venera planet ljubavi i braka) u vrlo kratkom roku smiruje nesuglasice između bračnih partnera i poboljšava kvalitet bračnog života. Stsem izvođenja i sve pojedinosti u vezi sa jagjama su posebna tema ali što se tiče upaji kao metoda koje sami možemo da izvodimo, evo par reči.

Upaje

Reč upaja se odnosi na metodu ili akciju koju sprovodimo u cilju podizanja kvaliteta života, kao i neutralisanja pojedinih loših aspekata koje smo u stanju da uočimo u natalnoj karti ili kundaliju. Postoji veliki broj upaja, ali ćemo se ograničiti na sledeće:

1. DONACIJE ili DARIVANJA

U velikom broju klasičnih tekstova postoje uputstva o sprovođenju različitih donacija i darivanju hrane, odeće i novca siromašnima, hendikepiranima i religioznim institucijama kao i njenim pripadnicima. Prema tome vidimo da je svrha izučavanja i sprovođenja dotiča krajnje plemenita. Da bi svaka od ovih aktivnosti bila u potpunom sinhronicitetu sa delovanjem prirodnih zakona, one se sprovode na određeni način i u određenom trenutku.

Na primer, donacija novca, vunenih materijala i obuće subotom (šanivar) i to hendikepiranima i siromašnima, pomoći će da se u životu neutrališu negativni uticaji koji su simbolično predstavljeno pozicijom Saturna u kundaliju osobe. Zašto subotom?

Drevni mudraci su otkrili da su tog dana prirodni zakoni koji su simbolično predstavljani planetom Saturn najaktivniji. Da ste primetili etimologiju reči Saturday u engleskom jeziku, koja upravo i kaže da je u pitanju saturnov dan? Slično tome, svaka od sedam planeta je najaktivnija u određenom danu. Kasnije će to biti detaljnije objašnjeno.

2. DOBROVOLJNI RAD i PRUŽANJE POMOĆI

Ukotiko osoba nije u stanju da pruži određenu novčanu pomoć, tada se preporučuje pomaganje ili dobrovoljni rad usmeren u određenom pravcu. Na primer, pružanje pomoći ili rad za religiozne ljude, institucije ili profesore, predavače i decu svakog četvrtka, pomoći će da se neutrališu negativni ali i pojačaju pozitivni uticaji koji simbolično predstavlja planeta Jupiter u kundaliju.

3. POST

Post se odnosi na dobrovoljno uskraćivanje hrane i pića koji su neophodni ljudskom organizmu. Na taj način, čulo ukusa kao i potreba za hranom (jedan od najjačih instinkata ljudskog bića) bivaju žrtvovani određenog dana. Prema ličnom iskustvu, post vrlo brzo donosi željene rezultate. Osim blagotvornog efekta na zdravlje, metafizičko značenje posta je razumljivo u kontekstu do sada rečenog.

4. METALI i MINERALI

Određeni minerali su neophodni ljudskom organizmu. Sve što postoji u prirodi može biti lek. Mnogi astrolozi prepisuju određeno drago kamenje i metale da bi se neutralisali nepovoljni efekti u životu osobe. Ovo je veoma kompleksan aspekt i potrebno je vrsno poznavanje dotiča, da bi se preporučio odgovarajući kamen ili metal.